

УДК 65.01

JEL Classification: C01, D24, M11, M21, M54

DOI: 10.15587/2312-8372.2019.162670

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ ДЛЯ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Скриньковський Р. М., Сопільник Р. Л., Селіверстова Л. С.,
Коропецький О. О., Процюк Т. Б.

1. Вступ

Однією із базових (визначальних) характеристик розвитку промислового підприємства та формування його перспективи, незалежно від поставлених цілей – забезпечення оптимальної конкурентоспроможності, стабільності, стійкого розвитку тощо – є його потенціал [1, 2]. Поряд з тим варто зауважити, що досягнення успіху промислового підприємства безпосередньо залежить від ефективності використання його виробничого потенціалу [3]. На основі теорії [3–5] та практики ведення бізнесу з'ясовано, що ефективність характеризує міру досягнення поставленої мети, результату, але не сам результат, а варіант правильності, точності прагнення до нього. Водночас, спираючись на розуміння сутності поняття «ефективність» [2–4] та підтримуючи думку керівників вищої ланки управління, доцільно зазначити, що ефективність використання виробничого потенціалу може бути визначено системою відносних показників (коефіцієнтів), які характеризують складові виробничого потенціалу. Тут важливе значення, виходячи з теорії і технології наукових досліджень [2, 5], мають аналіз, систематизація, узагальнення і пояснення факторів, що *впливають на* ефективність виробничого потенціалу промислових підприємств. В контексті цього встановлено, що об'єктом гострих дискусій (досліджень) є особливості формування і використання системи показників для оцінки ефективності виробничого потенціалу промислових підприємств. Все це обумовило актуальність роботи. А також визначило *об'єкт дослідження* – особливості формування, використання та удосконалення системи показників для оцінки ефективності виробничого потенціалу промислових підприємств. Тому *метою роботи* є формування теоретичних положень та розроблення практичних рекомендацій з удосконалення системи показників для оцінки ефективності виробничого потенціалу промислових підприємств (на основі економіко-математичного моделювання, виходячи з особливостей економічних спостережень і вимірювань).

2. Методика проведення досліджень

У процесі дослідження використано такі загальнонаукові та спеціальні методи, як [5, 6]:

1) методи системного аналізу, систематизації, узагальнення, графічний метод – для уточнення сутності змісту категорій «виробнича програма

підрозділів основного виробництва», «виробничий потенціал» та «ефективність»;

2) методи економіко-математичного моделювання – для формування (побудови) системи співвідношень (рівнянь) показників для оцінки ефективності виробничого потенціалу промислових підприємств.

3. Результати дослідження та обговорення

Дослідження [4, 6] та рис. 1 дозволяють зробити висновок, що виробнича програма підрозділів основного виробництва промислових підприємств є сукупністю продукції певної номенклатури (конкретного виду). Дана номенклатура має бути виготовлена в плановому періоді у визначених обсягах згідно зі спеціалізацією і виробничою потужністю цих підрозділів. Тут необхідно врахувати:

1) особливості, роль і місце виробничих потужностей промислового підприємства в ієрархії чинників (конкурентних сил), що визначають його конкурентоспроможність (рис. 2);

2) основні сили, що діють у мікросередовищі підприємства [7–9].

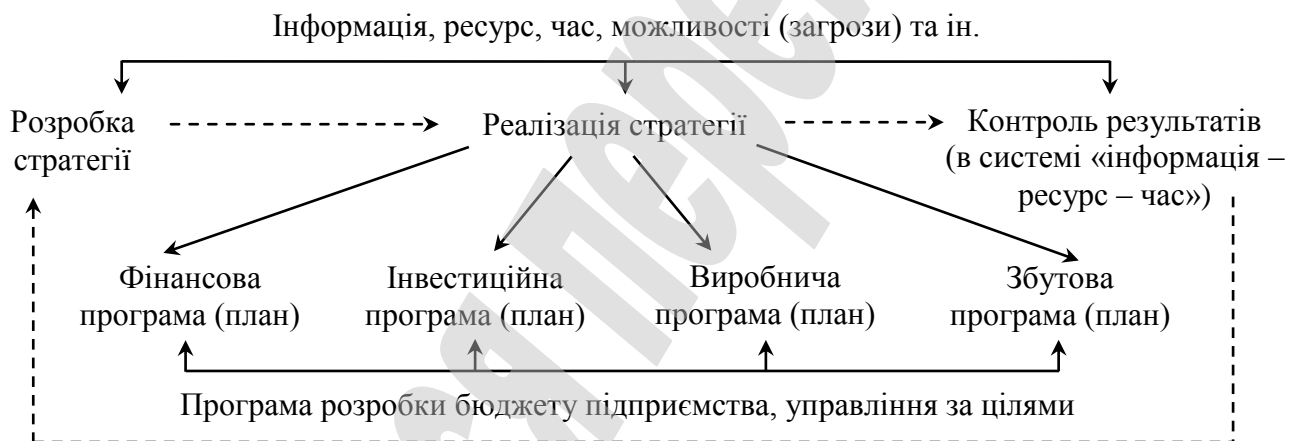

Рис. 1. Модель взаємозв'язку стратегічних планів і програм промислових підприємств (удосконалено [10] на основі [11, 12])

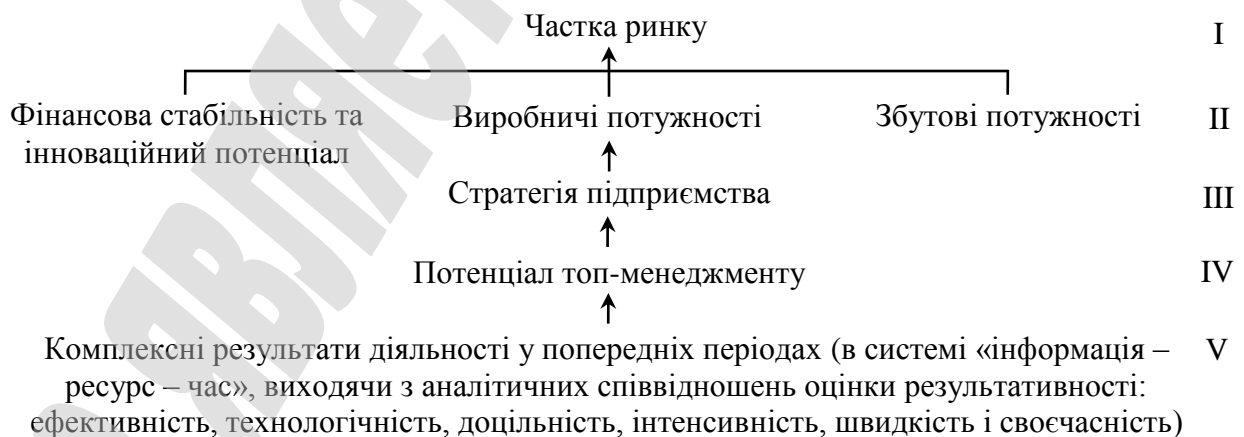

Рис. 2. Ієрархія чинників (конкурентних сил), що визначають конкурентоспроможність промислових підприємств (удосконалено [13] на основі [6, 11])

В контексті цього встановлено [1, 3, 6], що для здійснення оцінки відповідності виробничої програми (Q_f) наявним на промисловому підприємстві виробничим потужностям (P_c) з виготовлення певного асортименту (конкретних видів і/або різновидів) продукції (відповідно до потреб ринку) необхідно використати систему відносних показників (коефіцієнтів). Тут важливе значення має обґрунтування забезпеченості виробничої програми промислового підприємства трудовими і сировинними ресурсами [2, 6].

Так, ступінь сформованості Q_f доцільно оцінювати за допомогою показника (коефіцієнта) використання виробничих потужностей промислового підприємства (k_{pc}) – формула (1) [6]:

$$k_{pc} = \frac{Q_f}{P_c} \leq 1, \text{ частка одиниці.} \quad (1)$$

Водночас з'ясовано, що для оцінки ефективності використання виробничого обладнання промисловим підприємством при виготовленні певного (конкретного) виду продукції необхідно обчислити [6]:

1) коефіцієнт екстенсивного використання обладнання (k_{ext}):

$$k_{ext} = \frac{T_f}{T_k} \leq 1, \text{ частка одиниці;} \quad (2)$$

2) коефіцієнт інтенсивного використання обладнання (k_{int}):

$$k_{int} = \frac{P_f}{P_p} \leq 1, \text{ частка одиниці;} \quad (3)$$

3) інтегральний коефіцієнт ($k_{integral}$):

$$k_{integral} = k_{ext} \cdot k_{int} \leq 1, \text{ частка одиниці;} \quad (4)$$

4) резерв потужності (R_c):

$$R_c = 1 - k_{integral} < 1, \text{ частка одиниці,} \quad (5)$$

де T_f – фактичний час роботи виробничого обладнання протягом звітного періоду, год.;

T_k – календарний фонд робочого часу за рік, год.;

P_f – фактична продуктивність одиниці виробничого обладнання, яке бере участь у виготовленні цільової продукції, натуральних одиниць на годину;

P_p – паспортна продуктивність одиниці виробничого обладнання, яке бере участь у виготовленні цільової продукції, натуральних одиниць на годину [2, 4, 6].

На основі результатів проведених досліджень можна стверджувати:

1) виробничий потенціал – наявні та потенційні можливості виробництва реального обсягу продукції, наявність факторів виробництва, забезпеченість його основними видами ресурсів (трудовими, матеріальними, фінансовими, енергетичними) [3, 6, 14];

2) для ефективного використання виробничого потенціалу промислових підприємств необхідно забезпечити управління на основі повної та об'єктивної інформації про стан складових виробничого потенціалу за системою відносних показників (1)–(5) [6], а також визначитися з об'єктом і суб'єктом управління. Система коефіцієнтів (1)–(5) відповідає сучасному розумінню сутності поняття «ефективність», її видам (фінансово-економічна, виробнича, комерційна [2]), стратегічним планам і програмам та стратегії [1, 3, 10] (рис. 1). А також враховує – ієрархію чинників (конкурентні сили), що визначають його конкурентоспроможність (рис. 2) з урахуванням інформації [7–9].

Представлені дослідження необхідно враховувати при удосконаленні фундаментальної (поглибленої) системи діагностики виробничої діяльності промислових підприємств (як часткової діагностичної цілі в системі цілей економічної діагностики [2]) для формування і підтримки управлінських рішень в системі операційного менеджменту (з урахуванням методу визначення оптимальних виробничих програм [14]).

4. Висновки

За результатами проведеного дослідження уточнено сутність категорії «виробничий потенціал». На думку авторів даної роботи, це наявні та потенційні можливості виробництва реального обсягу продукції (відповідно до потреб ринку), наявність факторів виробництва, забезпеченість його основними видами ресурсів. Для ефективного використання виробничого потенціалу промислових підприємств необхідно забезпечити управління на основі повної та об'єктивної інформації про стан складових виробничого потенціалу за системою відносних показників (коефіцієнтів). Ця система повинна відповідати сучасному розумінню сутності поняття «ефективність», її видам (фінансово-економічна, виробнича, комерційна), стратегічним планам і програмам, та стратегії. Наукова новизна одержаних результатів полягає в удосконаленні системи показників для оцінки ефективності виробничого потенціалу промислових підприємств, яка, на відміну від існуючих, враховує ієрархію чинників (конкурентні сили), що визначають його конкурентоспроможність з урахуванням основних сил, що діють у мікросередовищі підприємства.

Література

1. Гаєвська Л., Чернова О. Виробничий потенціал – основа розвитку підприємства // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: економіка, управління та адміністрування. 2011. № 1 (55). С. 184–185. URL: <http://ven.ztu.edu.ua/article/view/64934>

2. Мельник О. Г. Системи діагностики діяльності машинобудівних підприємств: полікритеріальна концепція та інструментарій: монографія. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2010. 344 с.

3. Побережна Н. М. Ефективність використання виробничого потенціалу: теоретичний та практичний аспекти // Маркетинг і менеджмент інновацій. 2012. № 3. С. 212–220. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mimi_2012_3_23
4. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л. Фінансово-економічний словник. Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2005. 714 с.
5. Гайдучок В. М., Затхей Б. І., Лінник М. К. Теорія і технологія наукових досліджень. Львів: Афіша, 2006. 232 с.
6. Гетьман О. О., Шаповал В. М. Економічна діагностика. Київ: Центр навчальної літератури, 2007. 307 с.
7. Kotler P. Marketing essentials. Englewood Cliffs: Prentice-Hall, 1984. 556 p.
8. Boulton R. E. S., Libert B. D., Samek S. M. Cracking the Value Code: How Successful Businesses are Creating Wealth in the New Economy. New York: Harper Business, 2000. 288 p.
9. Skrynkovskyi R. Investment attractiveness evaluation technique for machine-building enterprises // Actual Problems of Economics. 2008. Issue 7 (85). P. 228–240.
10. Маркетинг та менеджмент: методи, моделі та інструменти: монографія / Лепа Р. М., Солоха Д. В., Коверга С. В. та ін. Донецьк: ТОВ «Східний видавничий дім», 2012. 250 с.
11. Олексюк О. І. Результативність діяльності підприємств як основа формування їх інвестиційної привабливості // Інвестиції: практика та досвід. 2009. № 3. С. 21–26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2009_3_7
12. Skrynkovskyi R. M. Methodical approaches to economic estimation of investment attractiveness of machine-building enterprises for portfolio investors // Actual Problems of Economics. 2011. Vol. 118, Issue 4. P. 177–186.
13. Kono T. Strategy and Structure of Japanese Enterprises. Palgrave Macmillan UK, 1984. doi: <http://doi.org/10.1007/978-1-349-17627-4>
14. Improvement of the express diagnostics of the production activity of the enterprise taking into account the method of determining the optimal production programs in the operational management system / Skrynkovsky R., Pavlenchyk N., Horbonos F., Protsiuk T. // Technology Audit and Production Reserves. 2018. Vol. 6, Issue 4 (44). P. 4–10. doi: <http://doi.org/10.15587/2312-8372.2018.147968>